

ISSN 1016-9954

Št. 78 · December 2005 · Slovenska izdaja

Commission
Internationale
pour la
Protection
des Alpes

Internationale
Alpenschutz-
kommission

Commissione
Internazionale
per la Protezione
delle Alpi

Mednarodna
komisija za
varstvo Alp

Avstrija
Francija
Italija
Lihtenštajn
Nemčija
Slovenija
Švica

Alpsko mesto - alpsko podeželje

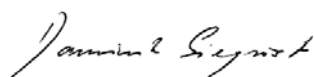
Drage bralke, dragi bralci,

ste že kdaj razmišljali, v kolikšni meri se naše gledanje na gore pravzaprav prekriva z realnostjo alpskega prostora današnje dobe? Pogosto sta zanj značilna idealiziranje in mistifikacija podeželske, nemestne podobe Alp, ki ne ustreza resničnemu stanju sodobnega časa: dve tretjini alpskega prebivalstva živita danes v mestih oz. urbanih aglomeracijah. Morda ima

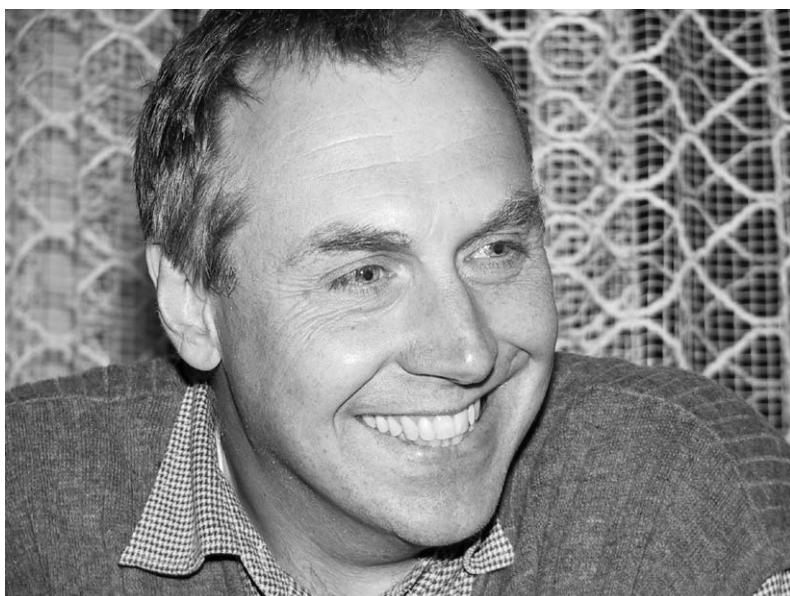
pot, ki bo Alpski konvenciji omogočila, da postane učinkovit regulacijski in razvojni instrument, ki ga tako zelo nujno potrebujemo. V tem smislu bi Alpska konvencija prevzela vlogo instrumenta, s pomočjo katerega bi se lahko lotili problematike mestnega in podeželskega alpskega prostora v njuni medsebojni odvisnosti.

Alpska mesta kot gonilna sila razvoja na območju Alp ne želijo več čakati, da se končno začne uresničevati Alpska konvencija. Zato alpske države, EU in vse druge partnerje, ki ustvarjajo alpsko politiko, pozivamo, da pri izvajanju konvencije mestom in urbanim aglomeracijam priznajo prednostno mesto v svoji politiki, saj bodo alpska središča le tako lahko prevzela aktivno odgovornost za celotno alpsko območje.

Lep pozdrav!

Dominik Siegrist
Predsednik CIPRE-International

© CIPRE

Uvodnik

podoba alpske idile bolj opraviti z nami, tistimi, ki doline in gore obiskujemo predvsem v svojem prostem času in zahtevamo varstvo Alp iz te perspektive.

Na nedavni letni strokovni konferenci CIPRE v Brigu (Valais) je, denimo, na taka nasprotja in protislovja opozorila Joëlle Salomon. Predmet razprave je bil na konferenci še en zanimiv način razmišljanja: kot daje danes Alpska konvencija prednost podeželju, je bilo to značilno tudi za začetke prostorskega planiranja, ki je sčasoma začelo vedno bolj izhajati iz danes razširjenega urbanističnega pristopa, usmerjenega v reševanje problemov.

Morda se bo morala alpska politika v prihodnjih letih (in desetletjih) prebiti skozi podoben proces, kot se je nekoč odvijal v prostorskem planiranju. In morda je to

VSEBINA

● Alpsko mesto – alpsko podeželje

- 4 Trajnostni razvoj: nov pogled na alpska mesta
- 5 Resolucija CIPRE: Odgovornost alpskih mest za prihodnost Alp

● Letna – Konferenca CIPRE

- 6 Letna Konferenca CIPRE 2005 v Brigu–Glisu (Švica): Alpsko mesto – alpsko podeželje: na poti k novim ciljem?
- 8 Natečaj «Prihodnost v Alpah»

● Bela knjiga/ črna knjiga

- 10 Razvoj policentričnega sistema poselitve v Vorarlbergu
- 10 Program razvoja aglomeracij v kantonu Luzern

● Nacionalni odbori CIPRE

- 11 CIPRA-Lihtenštajnu: majhen, a pomemben

Novice

- 12 Novo iz Omrežja občin:
Občina prihodnosti je Tschlin

Naslovnica: Lugano/CH, Gesellschaft für ökologische Forschung e.V.,
Oswald Baumeister

Trajnostni razvoj: nov pogled na alpska mesta

«Pri obravnavanju gospodarskih, kulturnih in socialnih ter naravovarstvenih in okoljskih zadev imajo alpska mesta osrednjo vlogo. Z vidika uresničevanja trajnostnega razvoja jih je treba intenzivneje vključevati v alpsko politiko.»

© CIPRE

**Mestno-podeželske
hibridne oblike: sko-
raj povsod prisotna
stvarnost**

Iz teh uvodnih besed v letno strokovno konferenco CIPRE je jasno razvidno, da vedno doslednejše upoštevanje načela trajnostnega razvoja pomeni prelom z dosedanjim načinom razumevanja procesa urbanizacije ter odnosov med mestom in podeželjem.

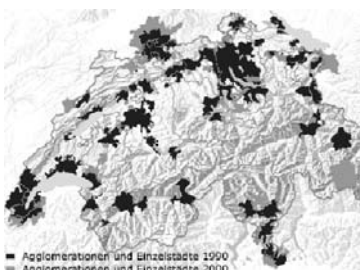
Čeprav Alpska konvencija iz leta 1991 mest ne omenja, se ta danes zaradi uresničevanja trajnostnega razvoja v alpsko politiko vključujejo v večji meri. Tak razvoj je v Švici viden tudi pri izvajanju politike prostorskega planiranja na zvezni ravni. Z namenom uresničevanja trajnostnega prostorskega razvoja so namreč v tej državi leta 2001 uvedli t. i. aglomeracijsko politiko, medtem ko v zakonu o urejanju prostora iz leta 1979 pojem «mesto» sploh ni bil omenjen.

V kolikšni meri trajnostni razvoj vpliva na spreminjanje podobe mesta in iz tega izhajajočih odnosov med mestom in podeželjem? Možne so tri razvojne usmeritve:

Vprašanje vloge mest dobi novo vsebino

Zaradi uveljavljanja trajnostnega razvoja je vloga mest spet dobila novo vsebino. Cilj tako alpske politike kot tudi politike urejanja prostora je bil pred uničujočo urbanizacijo zavarovati predvsem podeželska območja oziroma naravne prostore. Taka obrambna drža je privedla do izključitve urbane realnosti v prostoru in mest iz vsakokratnih politik, kar jasno kaže dejstvo, da Alpska konvencija «mesta» kot takega sploh ne omenja. Z oblikovanjem mnenja, da so v trajnostni razvoj vključena tudi alpska mesta, se je odklonilni odnos do mest spremenil v pozitivnega, ki na mestna območja gleda kot na sestavni del alpskega prostora in švicarskega ozemlja. Politika, ki temelji na ekoloških ter socialnih in gospodarskih načelih in katere cilj je trajnostni razvoj, ne more izključiti območja, na katerem živi danes že večina prebivalstva (60 % prebivalstva z alpskega prostora, 70 % celotnega švicarskega prebivalstva živi na mestnih območjih).

© www.are.ch

**70 % švicarskega pre-
bivalstva živi na
mestnih območjih**

**Negativni vidiki urba-
nizacije v nasprotju s
pozitivnimi vidiki
mest za trajnostni
razvoj na območju
Alp - vedno pogosteje
predmet razprave**

© Vision Rheintal

Izboljšanje podobe mesta

Trajnostni razvoj vpliva tudi na boljšo podobo mesta in v celoti se zdi, da zanika negativno podobo mesta kot uničevalca narave in podeželskega prostora, podoba, ki je v kolektivni zavesti prisotna nepretrgoma že od industrijske revolucije dalje in jo je mogoče zaslediti v vzorcih delovanja v prostoru¹. Tradicionalna podoba mesta in podeželja – zlasti v Švici, a tudi v mnogih drugih zahodnih državah – je črnobela in na poenostavljen in izkrivljen način popolnoma idealizirani podeželski prostor sooča z izključno negativno podobo urbanizacije. Ne nazadnje sta bili tako podoba mesta kot podoba podeželja daleč stran od resničnosti, saj je ta veliko bolj kompleksna. Podobi sploh ne odražata dejanskega razvoja urbanizacije, ki je v prostoru povzročila nastanek številnih hibridnih oblik, ki so napol mestne in napol podeželske. Pri ideji trajnostnega mesta sedaj ne gre za to, da bi oznanjali, kako je urbanizacija vedno samo pozitiven proces, nikakor ne; preprosto gre za to, da je treba upoštevati tudi z njo povezane prednosti in da v okviru konkretnih projektov ocenimo, v kolikšni meri lahko pripomore k trajnostnemu razvoju. Tako se urbanizacija ne bo več obravnavala izključno z vidika okoljske škode, ki jo povzroča, temveč tudi kot vir gospodarskega in socialno-kulturnega razvoja v Švici in drugih alpskih regijah.

«Sprava» med mestom in podeželjem

Končno pa trajnostni razvoj, ker spodbuja celostno obravnavo prostora, ki v celoti upošteva ekološko, socialno in ekonomsko večplastnost, nujno pripelje do tega, da je treba na novo ovrednotiti odnos med mestom in podeželjem: ne kot nasprotje, ampak kot celovit sistem, ki ga povezujejo vzajemni odnosi. Tako bo trajnostni razvoj privedel do «sprave» med mestom in podeželjem v okviru modela, ki v ospredje postavlja odnose in nujno potrebno povezanost med prostori, ne pa njihove nasprotnosti.

*Joëlle Salomon Cavin,
geografinja in raziskovalka mestnih naselij*

¹Prim. J. Salomon Cavin, La ville mal-aimée, PPUR, Lausanne, 2005

Resolucija CIPRE: Odgovornost alpskih mest za prihodnost Alp

Ob skupščini delegatov v Brigu v Švici, 22. septembra 2005

Osrednja ugotovitev na letni konferenci CIPRE v Brigu je dejstvo, da alpska mesta še niso našla svoje vloge v alpski politiki. CIPRA je zato sprejela resolucijo, s katero se obrača na alpske države, zvezne dežele, regije oz. dežele, kantone ter druge vladne in nevladne organe z območja Alp. Besedilo resolucije objavljamo v nadaljevanju:

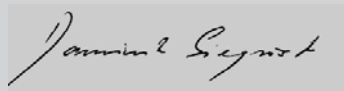
V mestih in aglomeracijah živita danes dve tretjini alpskega prebivalstva. Alpska mesta so najpomembnejša gonilna sila gospodarskega ter družbenega in kulturnega razvoja na območju Alp. A četudi bodo za prihodnji razvoj Alp imela pomembno vlogo prav alpska mesta, se v razpravi o Alpah, še zlasti v okviru Alpske konvencije, njihove naloge in odgovornost za Alpe premalo upoštevajo.

CIPRE zato poziva alpske države, zvezne dežele, regije in kantone kot tudi druge državne in nestranske inštitucije, da trajnostnemu razvoju alpskih mest v svojih politikah, strategijah in ukrepih priznajo pomembnejše mesto.

Večja prizadevanja bodo nujna zlasti na naslednjih področjih, kjer bo treba:

1. v programih in izjavah vlade ter v zakonodaji na nacionalni, regionalni in lokalni ravni zagotoviti, da bodo alpska mesta prevzela odgovornost do alpskega podeželja, še zlasti glede varstva najvišjih naravnih in krajinskih vrednot ter razvoja, ki bo sprejemljiv z okoljskega in socialnega vidika;
2. spodbuditi dosedanje in nove gospodarske dejavnosti, ki močno vplivajo na ustvarjanje dodane vrednosti in so sprejemljive za okolje, pri čemer bo treba upoštevati prednosti posamezne regije, ter zagotoviti socialno in prostorsko povezanost alpskih mest, njihovih aglomeracij in okolice, na primer s finančno podporo medobčinskemu sodelovanju;
3. podpreti alpska mesta pri izboljšanju kakovosti življenja, zlasti z zagotavljanjem privlačnih možnosti za njihove prebivalke in prebivalce in pri tem izkoristiti posebne prednosti, ki jih nudi alpsko okolje;
4. spodbuditi alpska mesta k ustanavljanju regionalnih, nadregionalnih in vsealpskih mrež, katerih namen je krepitev njihove socialno-kulturne identitete in socialno-ekonomske konkurenčnosti, na primer tudi z razpisom natečajev;
5. okrepiti izmenjavo med alpskimi mesti in zunajalpskimi središči, še zlasti na področju narave in okolja, prebivalstva in kulture, znanosti in inovacij.

Dominik Siegrist, predsednik

Stefan Köhler Predsednik CIPRE–Nemčija	Patrick la Vagnerèse Predsednik CIPRE–Francija	Damiano Di Simone Predsednik CIPRE–Italija	Wolfgang Nutt Predsednik CIPRE–Lihtenštajn
Monika Suter, Christine Neff Sopredsednici CIPRE–Švica	Norbert Weixlbaumer Predsednik CIPRE–Avstrija	Jernej Stritih Predsednik CIPRE–Slovenija	Roman Zanon Predsednik CIPRE–Južna Tirolska

© CIPRE
**Sprejem resolucije
CIPRE na skupščini
delegatov v Brigu, 22.
septembra 2005**

Alpsko mesto – alpsko podeželje: na poti k novim ciljem?

Alpe si še vedno največkrat predstavljamo kot podeželsko idilo, čeprav so danes poznana drugačna dejstva: več kot 60 odstotkov prebivalcev in delovnih mest v Alpah odpade na zgostitvena območja v dolinah in bazenih, po drugi strani pa na nadmorski višini, ki presega 1000 metrov, živi le manjši del prebivalstva. Tudi prostorska struktura alpskega območja se spreminja: območja z ugodnimi naravnimi danostmi doživljajo rast prebivalstva, tukaj se ustanovljajo nova podjetja – zgostitvena območja se tako vse bolj soočajo s problemi socialno-ekonomske narave, medtem ko je za periferna območja značilna negativna spirala odseljevanja ter vedno skromnejše ponudbe delovnih mest in storitev.

© Brig Tourismus

Tudi l. 2005 je letna konferenca potekala v Švici, tokrat v Brigu-Glisu.

© CIPRE

150 udeležencev je predavanja spremljalo z velikim zanimanjem

Ur. – Odnosi med mestom in podeželjem so se v tem smislu temeljito spremenili. Kot vse bolj izginjajo meje med različnimi prostori, se izgublja tudi pomen posameznih pojmov: kje se konča mesto in kje se začne podeželje? Poleg tega podeželski prostor ni povsod enak: obstajajo dinamična območja v okolici mest, uspešne turistične regije, tudi spalna naselja v predmestjih in odročne stranske doline, kjer poteka intenziven proces odseljevanja. Kaj je torej mesto, kaj podeželje? Tradicionalni miselni vzorci in sheme niso več primerni, da bi z njimi lahko izrazili celovitost resničnih razmer in predvsem sprememb, ki se z bliskovito hitrostjo odvijajo tako v alpskem prostoru kot zunaj njega.

Odprtost (miselnih) prostorov

Taka dinamika lahko privede do drugačnega dojetja prostora. Giovanni Bettini (Legambiente Valtellina) se je zavzel, da bi mesto in podeželje skupaj ustvarjala nova «okolja», kraje, ki bodo več kot samo prostor, kraje, ki bodo sposobni porajati emocije in nove identitete. Pri tem ne bo nujno le stalno sledenje spremembam, te bo treba tudi prenesti v prakso! Za to so potrebni večja sposobnost dialoga, odprtost (miselnih) prostorov, nove oblike sodelovanja in zastopanja.

Primer novega odnosa do mesta in podeželja je pokazala Sybille Zech (Büro Stadtland) na primeru projekta «Vision Rheintal»: na podlagi široko zasnovanega procesa sporazumevanja in načrtovanja so sodelujoči poskušali opredeliti, kakšna bo prihodnja podoba urbanega prostora, ki je v predstavah prebivalcev še vedno podeželski prostor.

Kot meni Joelle Salomon (geografinja in raziskovalka mestnih naselij), bi lahko mesta z odločnim in aktivnim delovanjem v prihodnjih letih lahko postala gonilna sila trajnostnega razvoja na območju Alp. Nasprotno se je Giorgio Olivetti (direktor «città del buon vivere», mednarodnega združenja Cittaslow) zavzel za večjo upočasnitev in za novo razlago tega pojma: upočasnitev kot pozitivna lastnost, kot alternativa

mrzličnemu in homogeniziranemu mainstreamu, upočasnitev kot simbol preudarnosti in premišljene ravnjanja glede prihodnosti, a tudi kot odgovor na nevarnosti, ki jih prinaša globalizacija.

Povezovanje kljub oviram

Andreas Weissen (član žirije «Interesna skupnost Alpsko mesto leta») je opisal zgodovino mreže alpskih mest: kar se je pred skorajda desetimi leti začelo v Beljaku, se je danes razširilo na številna alpska mesta, ki si prizadevajo za kakovosten prostorski razvoj in tesno sodelovanje z domačim zaledjem, npr. v lokalnem prometu, rekreativnih dejavnostih, oskrbovanju z električno energijo itd.. Vsekakor so danes mesta v Alpski konvenciji premalo prisotna – v resnici sploh niso omenjena!

Kot je prepričan Friedrich Schindegger (Avstrijski inštitut za prostorsko planiranje), transnacionalno sodelovanje med alpskimi mesti ni preprosta zadeva: po eni strani pogosto ni skupnih vsealpskih interesnih področij in alpski prostor se tako rekoč pred našimi očmi v zaledju velikih zunajalpskih metropol drobi v posamezna območja, po drugi strani pa so politični programi, ki naj bi spodbujali intenzivnejše transnacionalno sodelovanje, povezani s tako velikimi administrativnimi ovirami, da dobro mišljeni poskusi in inovativni pristopi pogosto nimajo zaželenega uspeha. To sta na primeru Slovenije prikazala Bojana Omersel (strokovni vodja razvojnega centra Hosting Consulting) in August Lenar (direktor Logarske doline, d.o.o.).

Predavanja iz prvega dela konference so izpostavila naslednje točke:

1. S pojmom «mesto» povezujemo pojme, kot so delovna mesta, gonilna sila, moč in odgovornost, s «podeželjem» pa pojme, kot so kmetijstvo, krajina, oddih, turizem, spalno naselje.
2. Odnose med mestom in podeželjem je treba gledati na meje, ki izginjajo, in pojme, ki izgubljajo prvotni pomen, opredeliti na novo in poiskati

nove oblike sodelovanja. Pri tem je treba kot dejstvo sprejeti neprestane spremembe, ki smo jim priča in jih ne smemo dojemati le kot grožnjo, temveč tudi kot priložnost.

3. Sodelovanje med alpskimi mesti ni noben luksuz, temveč je glede na skupno odgovornost, ki jo mesta imajo do alpskega prostora, nuja: tukaj so nakopičeni največji ekonomski, socialni in kulturni potenciali, tukaj je tudi zagotovljena kritična masa: kdo drug kot mesta bo lahko v alpskem prostoru poskrbel, da se bo nekaj dogajalo in da bo prihajalo do novih spodbud?
4. V povezavi s sodelovanjem med mesti, a tudi med mestom in podeželjem postaja vedno pomembnejše vprašanje upravljanja (governance): kdo prevzema določene vloge, kakšna je pri tem odgovornost? Kako čim pravičneje in čim bolj transparentno oblikovati procese načrtovanja in odločanja? Ne primanjkuje dobrih vsebinskih idej, primanjkuje znanja in izkušenj pri izvajanju ukrepov, o tem, kako to storiti, saj je znanje o uveljavitvi razumnih in fleksibilnih struktur za nove oblike sodelovanja na številnih območjih še v začetni fazi. Najpomembnejša raven delovanja je postala regija, ki tvori skupen okvir za nove oblike sodelovanja med mestom in podeželjem.
5. Nove oblike sodelovanja morajo izkoristiti obstoječe politike in instrumente: kdor čaka, da ga bodo oskrbeli drugi, ali pa kdor deluje sam, bo prej potegnil krajši konec kot tisti, ki iščejo sodelovanje z drugimi: ti imajo realne možnosti, da si v konkurenčnem boju med regijami izboljšajo svoj položaj.

Alpska ledina ali nosilec pobud?

Sobotna razprava se je začela s prispevkom Christian Schmidta (ETH Studio Basel), ki je predstavil izsledke raziskave «Švica – urbanistični portret». Schmid je predstavil celotno območje Švice kot urbani prostor, ki ga sestavljajo različni tipi prostora. Njegove ugotovitve so v glavnem podobne rezultatom drugih projektov v sodobnem raziskovanju Alp, ni pa Schmid želel iz svoje analize izpeljati nobenih zaključkov, ki bi lahko vplivali na načrtovanje ali politične odločitve. Zlasti t.i. «alpsko ledino», kot imenuje obsežno območje na jugu Švice, bi bilo treba natančneje opredeliti. Kot ugotavlja Schmid, bi bilo treba zaradi globalizacije opustiti paradigmo uravnotežene poselitve prostora: pravica do «enakosti v prostoru» je fatalna in je ni mogoče ohraniti.

Nič čudnega torej, če je lahko Gion A. Caminada, eden od prebivalcev «alpske ledine», tem ocenam le

delno pritrtil in se odzval na enak način, ko je periferijo izpostavil tudi kot nosilko pobud za ekonomsko močnejše regije alpskega prostora, recimo pri socialno-kulturnih vprašanjih. Caminada je predstavil devet tez, kako bi bilo mogoče okrepiti periferijo: morda z ukrepi prostorskega planiranja, ustreznimi metodami gospodarjenja v hribovskem kmetijstvu, novo arhitekturo, estetiko rabe. Velik izziv je zanj koncept naravnih parkov, saj obstaja nevarnost, da bodo «prebivalci postali služabniki središča». Vse ljudi, ki živijo v periferiji, je pozval, naj stvari sami vzamejo v roke, med seboj intenzivneje sodelujejo in razvoja prihodnosti ne prepustijo samo mestom.

Dejstvo je, je v razpravi poudaril Mario Broggi (svetovalec v svetu ETH), da se opuščena zemljišča nahajajo ravno na srednjih nadmorskih višinah. Urbanizacija in zaraščanje kmetijskih površin z gozdom sta torej vzporedna procesa, ki jasno kažeta aktualne tendence polarizacije v Alpah. Za tovrstne procese, povezane z globalizacijo, tudi v prihodnje nimamo rešitev na ravni regij. A kljub temu obstaja upanje, da se bo nekaterim območjem posrečilo najti uspešno pot iz lastne stiske. Marsikateri od 571 projektov, s katerimi so letos poleti kandidirali udeleženci natečaja v okviru projekta CIPRE «Prihodnost v Alpah», so lahko dober vzgled za bolj samozavestno izvajanje regionalizacije. Spremembe pri tem verjetno ne nastajajo v središču posameznih gospodarskih sektorjev, temveč na njihovem obrobju, s povezovanjem z drugimi sektorji, z vzpostavljanjem novih sektorskih in regionalnih partnerstev – med posameznimi podeželskimi regijami, med mesti, zlasti pa med mestom in podeželjem.

© CIPRE

Ekskurzija je vodila v Pfywald, največji borov gozd v Švici

© CIPRE

Pogostitev na kmetijski šoli v Vispu (Valais)

© CIPRE

Ogled obrata za proizvodnjo lesnih sekancev v energijsko varčnem mestu Leuk (Valais)

Letna strokovna konferenca CIPRE, ki jo je v sodelovanju s CIPRO-International organizirala CIPRA-Švica, je prispevek k projektu CIPRE «Prihodnost v Alpah». Zbornik konference bo izšel na začetku leta 2006.

Prihodnost v Alpah je nagrajena

Mednarodna komisija za varstvo Alp (CIPRA) je osmim najboljšim projektom trajnostnega razvoja na območju Alp podelila nagrade natečaja «Prihodnost v Alpah» v skupni vrednosti 160.000 evrov. Podelitev nagrad je potekala v okviru letne konference CIPRE 22. septembra v Brigu v Švici.

Luc Hoffmann, ustanovitelj sklada MAVA

Ur. – Vsaka od šestih glavnih nagrad je vredna 25.000 evrov, poleg tega pa je CIPRA podelila še dve posebni nagradi v višini 5.000 evrov. Tri nagrade so tako prejeli projekti iz Avstrije (Salzburg, Tirolska, Vorarlberg), dve nagradi bosta odšli v Italijo (Furlanija, Južna Tirolska) in po ena nagrada v Nemčijo (Allgäu), Slovenijo in Švico (Graubünden). Mednarodna žirija je izmed več kot 570 prispelih kandidatur izbrala še 15 projektov in jih uvrstila v skupino «favoritov».

Luc Hoffmann, član Sklada za varstvo narave MAVA, ki financira projekt «Prihodnost v Alpah», je ob tej slavnostni priložnosti našel spodbudne besede za nagrajence in druge udeležence v projektu. Natečaj je namreč omogočil, da je javnost izvedela za številne že uresničene ideje na območju Alp, sedaj pa bo velik izziv povezava vseh udeležencev tega procesa ter spodbujanje izmenjave informacij in izkušenj. Kot je povedal Luc Hoffmann, lahko ravno «Prihodnost v Alpah» nudi ustrezno platformo v ta namen.

Nagrajenci šestih natečajnih kategorij

Nagrado v kategoriji «Ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni» je prejelo združenje za kakovostno leseno gradnjo **Qualitätsgemeinschaft Vorarlberger Holzbau – QG-Holz** iz Vorarlberga v Avstriji za projekt «Umetnost lesene gradnje». «Združenje QG-Holz odločilno prispeva k spodbujanju rabe verige lesa od gozda do izdelane stavbe, saj je tako uspelo ohraniti tisoče delovnih mest, pri tem pa ravnati z naravo in krajino na način, ki ohranja naravne vire,» je projekt pohvalil član žirije Mario Broggi. V tej kategoriji je žirija nagradila tudi nekoliko manj obsežen italijanski projekt: **Društvo za ekološko kmetijstvo (AIAB)** je v občini Budoia s podporo širše javnosti doseglo, da je na jedilniku šolske kuhinje domača hrana, pridelana v ekološkem kmetijstvu.

Mario Broggi, član žirije

Center za usposabljanje Polo Poschiavo iz Graubündna v Švici je prejel nagrado v kategoriji «Socialna kompetenca». V centru se lahko osebe različne starosti in različnega socialnega izvora seznanjajo z novimi tehnologijami. S tem se izboljšuje kakovost življenja in izobraževanja v regiji, povečuje se tudi njena konkurenčnost. Nemški **Izobraževalni center Kempodium** je kot urbani projekt prejel posebno nagrado za spodbujanje in razvoj obrtnih, kulturnih in socialnih sposobnosti prebivalcev Kemptna in okoliške regije.

Aurelia Ullrich, vodja projekta in članica žirije

V kategoriji «Zavarovana območja» je žirija nagrado podelila slovenski **družbi Logarska dolina, d.o.o.** Z upravljanjem krajinskega parka Logarska dolina to podjetje odločilno prispeva k varstvu narave in okolja, izboljšanju infrastrukture in spodbujanju trajnostnega gospodarskega razvoja na območju parka in v njegovi okolici. Člani družbe so predvsem domačini – lastniki tamkajšnjih zemljišč.

Avstrijska **občina Werfenweng** si je na temo mobilnosti prisluzila nagrado za projekt «Prihodnost v Alpah: zasnove trajnostne mobilnosti». «Werfenweng uspešno uresničuje celostne zasnove trajnostne mobilnosti na področju turističnega, pristočnega, poklicnega prometa in prometa dnevnih migracij. Najpomembnejši del pri tem pa so pozitivne spodbude,» je pojasnila članica žirije Aurelia Ullrich.

Nagrada v kategoriji «Nove oblike odločanja» odhaja v Italijo v Pustriško dolino (Val Pusteria/Pustertal). Podporne organizacije v okviru projekta **Samoupravni referendum o prihodnjem razvoju prometa v Pustriški dolini** so prispevale k temu, da so tamkajšnji prebivalci postali bolj ozaveščeni o prometni problematiki, saj so spoznali, da lahko vplivajo na politiko – deželna vlada je namreč že pričela dialog z njimi.

V natečajni kategoriji «Politike in predpisi» sta nagrado za projekt «Težave s svetlobo» (Die helle Not) prejela **tirolski deželni muzej Ferdinandeum** in tirolski varuh okolja. Žirija je s tem nagradila prizadevanja, ki so v 60 tirolskih občinah pripeljala do uresničitve priporočil strokovnjakov, ki preučujejo metulje. V občinah so začeli uporabljati javno cestno razsvetlavo, ki ne ogroža nočnih metuljev in obenem privarčuje 30 do 40 odstotkov energije.

Opis zmagovalnih in zaključnih projektov v nemškem, francoskem, italijanskem, slovenskem in angleškem jeziku objavljamo na <http://competition.cipra.org>.

© CIPRE

**Podelitev nagrad
zmagovalnim pro-
jektom nate čaja
«Prihodnost v
Alpah»**

Zmagovalni projekti (25.000 evrov)

Ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni: **Umetnost lesene gradnje**, združenje «Qualitätsgemeinschaft Vorarlberger Holzbau», Vorarlberg/A

Socialna kompetenca: **Polo Poschiavo**, Polo Poschiavo, Graubünden/CH

Zavarovana območja: **Logarska dolina**, Logarska dolina, d.o.o., Slovenija

Mobilnost: **Prihodnost v Alpah: zasnove trajnostne mobilnosti**, občina Werfenweng, Salzburg/A

Nove oblike odločanja: **Samoupravni referendum o prihodnjem razvoju prometa v Pustriški dolini**, organizacije, ki so podprle izvedbo samoupravnega referenduma, Južna Tirolska /I

Politike in predpisi: **Težave s svetlobo**, Tirolski deželni muzej Ferdinandeum in tirolski varuh okolja, Tirolska/A

Posebni nagradi (5.000 evrov)

Ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni: **Kmetijstvo s prihodnostjo**, Italijanska zveza za ekološko kmetijstvo (AIAB), podružnica v Furlaniji – Julijski krajini/I

Socialna kompetenca: **Kempodium – allgäuski samooskrbni center**, društvo Kempodium, Allgäu/D

Drugi finalisti

Ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni

Sirarska cesta Bregenzerwald, društvo KäseStrasse Bregenzerwald, Vorarlberg/A

Zadruga Valplantes / Bio Alp Tea, Coopérative Valplantes, Valais/CH

Socialna kompetenca

Društvo za izmenjavo Vorarlberg, društvo Talente–Tauschkreis Vorarlberg, Vorarlberg/A

Postanek v Langeneggu – vasi, polni življenja, Občina Langenegg, Vorarlberg/A

Ponovna vzpostavitev povezav med mestom in podeželjem na območju Alp, Alliance Paysans Ecologistes Consommateurs de l'Isère, Isère/F

Zavarovana območja

Nova delovna mesta v regijah z naravnimi parki na Štajerskem, Združenje naravnih parkov Avstrije, Štajerski nosilci znanstvenih, okoljskih in kulturnih projektov, d.o.o. (Steirische Wissenschafts-, Umwelt- und Kulturprojekträger GmbH), šest štajerskih naravnih parkov, Štajerska/A

Živeti v sozvočju z naravo – Unescov biosferni park Grosses Walsertal, REGIO, Vorarlberg/A

Ekološki model Achental, društvo Oekomodel Achental, Zgornja Bavarska/D

Mobilnost

Zdravju in okolju prijazna oblika prevoza na delo, INFICON, d.d., Lihtenštajn

Alpen retour, Švicarska planinska zveza (SAC), Švica

Akcijski načrt za izboljšanje okolja in zdravja Crans–Montana, Koordinacijska komisija šestih občin na območju Haut–Plateau de Crans–Montana, Crans–Montana, Valais/CH

Trajnostni turizem ALPEN 2005, Nizozemska alpska platforma, Nizozemska, Nemčija, Avstrija, Švica

Nove oblike odločanja

Okoljski mediacijski postopek za obnovo varovalnih gozdov nad krajem Hinterstein, Urad za kmetijstvo in gozdarstvo Kempten, Allgäu/D

Politike in predpisi

Regionalni grozd Hartberg, Združenje za pospeševanje razvoja, okrožje Hartberg, Štajerska/A

Podjetje.Vorarlberg, pisarna za vprašanja prihodnjega razvoja v Uradu vorarlberške deželne vlade, Vorarlberg/A

Primer za belo knjigo

Razvoj policentričnega sistema poselitve v Vorarlbergu

© Vision Rheintal

V zadnjih desetletjih je Renska dolina postala aglomeracija

Ur. – Renska dolina v Vorarlbergu obsega 26 občin s skupno 226.000 prebivalci in ima tako za Dunajem najvišjo gostoto prebivalstva v Avstriji. Z nadregionalnega vidika gre za eno gospodarsko najmočnejših in najbolj dinamičnih območij v Avstriji. 73 odstotkov vorarlberškega regionalnega bruto proizvoda ustvarijo prav v Renski dolini.

Za poselitveno strukturo doline je že po tradiciji značilna razmestitev t.i. funkcij deželne glavnega mesta na več lokacij, kar pomeni, da imajo deželni in zvezni upravni organi sedež v različnih občinah: v Bregenzu je sedež

deželne vlade, deželnega gledališča, deželne muzeja, tu sta doma festival in hiša umetnosti (Kunsthhaus), v Dornbirnu je sedež Visoke strokovne šole, Inštituta za pospeševanje gospodarstva, doživljajske razstave «inatura», deželne športne šole in deželne radia, v Feldkirchu so deželno sodišče, deželni konservatorij, Pedagoška akademija, gospodarska in delavska zbornica, gospodarske parke imajo mesta Lustenau, Götzis, Röhthis in Rankweil, več občin tudi srednje in višje šole.

Taka razporeditev dejavnosti ustvarja dober izhodiščni položaj za uresničevanje zasnove razvoja policentričnega sistema poselitve, ki ga v Vorarlbergu dosledno izvajajo. V Renski dolini so namreč uvideli, da lahko v «prvi ligi» sodelujejo le z združenimi močmi.

Policentrični razvoj omogoča doseganje sinergijskih učinkov, s krajevnim povezovanjem pa tako raven ponudbe oziroma opremljenosti, ki je posamezni partnerji ne bi nikoli dosegli. Policentrični razvoj je kot pomembno vodilo in kriterij pri usmerjanju in uresničevanju regionalne politike za obdobje po letu 2006 opredelila tudi Evropska komisija.

Protokol o izvajanju Alpske konvencije o urejanju prostora in trajnostnem razvoju

2. clen: [...]pogodbenice bodo zagotovile potrebne okvirne pogoje, ki bodo omogočili

b): uresničevanje posebne regionalne strategije in pripadajoče strukture,

c): zagotavljanje solidarnosti med teritorialnimi skupnostmi z učinkovitimi ukrepi na državni ravni.

Primer za črno knjigo

Program razvoja aglomeracij v kantonu Luzern

© Luzern

A2/6 – razširitvena dela na odseku Kriens–Horw v švicarskem kantonu Luzern

Ur. – Kot predvideva program razvoja aglomeracij v kantonu Luzern, naj bi zlasti obsežni projekti gradnje cest na območju urbanih aglomeracij zagotovili boljše pogoje za poselitev, razvoj prometa, okolje in gospodarstvo.

Program zahteva izravnavo cestnih kapacitet in spodbujanje javnega prometa, še zlasti avtobusnega, s pomočjo zasnove reševanja prometa, ki bo dala prednost gradnji cest. Zaradi pospeševanja javnega prometa je načrtovana širitev sistema cest, kar bi dosegli z velikimi projekti, npr. z izgradnjo obvoznic in avtocestne povezave v smeri od severa proti jugu. Posamezne organizacije, kot sta WWF in švicarski prometni klub, ter gibanje «chance21» so že izrazili kritiko, da gradnja

cest le pospešuje individualni motorizirani promet in da ne bo mogoče doseči preusmeritve pri uporabi prevoznih sredstev (modal split) v korist javnega prometa. Izkušnje namreč kažejo, da večje cestne kapacitete vplivno območje mesta le povečujejo in s tem povzročajo še več prometa, tako da so ustvarjene dodatne kapacitete v kratkem času ponovno izčrpane. Aglomeracijskemu programu zato očitajo, da se je napačno lotil osnovnega problema, tj. rasti individualnega motoriziranega prometa, in da namesto vzrokov preprečuje simptome. Posledica nezadržne rasti poselitve in same poselitvene strukture tega prostora, kjer so posamezne oblike rabe razmeščene po različnih lokacijah (bivanje, zaposlitev, nakupovanje, prosti čas) in iz kate-re program razvoja aglomeracij tudi izhaja, sta še večja mobilnost in rast prometa. Namesto da bi iz programa izločili prometno intenzivne vrste rabe in spodbudili strukturo kratkih prevoznih poti, so se v zadnjih letih pojavile številne rabe prostora, ki mobilnost le še spodbujajo (nakupovalna središča, multipleks središča itd.). Zaradi negativnih vplivov na okolje, ki so povezani s tem, in zaradi obremenjevanja okolja s hrupom je tako na območju luzernske aglomeracije kakovost življenja dolgoročno negotova.

Protokol Alpske konvencije o urejanju prostora in trajnostnem razvoju

Člen 9 (5) d): Programi oziroma načrti za urejanje prostora in trajnostni razvoj upoštevajo [...] ukrepe za umiritev prometa in po potrebi za omejitvev prometa z motornimi vozili.

Člen 1, c): Cilji urejanja prostora in trajnostnega razvoja alpskega prostora so: [...] varčna in za okolje sprejemljiva raba virov in prostora.

CIPRA - Lihtenštajnu: majhen, a pomemben

CIPRA–Lihtenštajn združuje dvanajst organizacij, ki delujejo na področju varstva narave in okolja, in jim tako daje priložnost za medsebojno sodelovanje in obveščanje ter skupno nastopanje v javnosti. Skupni imenovalec njihovega delovanja v letu 2005 je varstvo podnebja.

Lihtenštajn leži v celoti na območju Alp. Za to malo državo je značilno živahno javno življenje, ki ga predstavlja 34.000 prebivalcev, deset občin, tri stranke, vlada, knez kot predsednik države ter številne druge organizacije in društva. Članske organizacije CIPRE–Lihtenštajn skupaj oblikujejo široko bazo, ki se zavzema za doslednejše uresničevanje trajnostnega razvoja alpskega območja.

Lihtenštajn v topli gredi

CIPRA–Lihtenštajn je v Lihtenštajnskem deželnem muzeju organizirala razstavo «Ledeniki v topli gredi», katere avtorica je Družba za ekološko raziskovanje. Razstava, ki je bila na ogled tri tedne, dokumentira proces zmanjševanja obsega ledenikov od preteklega stoletja dalje. Nazorne fotografije so namenjene širšemu prebivalstvu – Lihtenštajn je namreč dežela planincev, kar ne preseneča, saj skoraj dve tretjini ozemlja ležita na gorskem območju. Ob razstavi se je dvanajst lihtenštajnskih društev, od katerih se sicer le maloštevilna politično aktivno udeležujejo, zavzelo za izvajanje učinkovite nacionalne politike na področju varstva podnebja. Okvirni program je že mogoče občutiti: spremembe v Lihtenštajnu in ideje za podnebju prijaznejše ravnanje potrošnikov so že bile predmet razprave na dveh zelo dobro obiskanih prireditvah, otroci in mladi pa so v okviru ene od prostočasnih dejavnosti iskali sledove ledenikov v domačem okolju. CIPRA–Lihtenštajn je organizirala tudi ogled razstave za 25 šolskih razredov. Vrhunec okvirnega programa je bila vodena ekskurzija na ledenik Morteratsch v zgornjem delu visokogorske švicarske doline Engadin. Obseg ledenika se vsako leto zmanjša za povprečno 17,2 metra. Skupne dejavnosti se odvijajo prav v času, ko je globalno segrevanje podnebja zaradi pogostih naravnih nesreč v alpskih državah spet postalo aktualna tema v medijih.

Razprava o prometnem protokolu

Kot sosednja država Avstrija je tudi Lihtenštajn ratificiral vse protokole Alpske konvencije. Avstrijska zvezna dežela Vorarlberg že več kot dvajset let načrtuje gradnjo cestnega predora, ki naj bi zapolnil pomembno vrzel na vzhodno–zahodni tranzitni poti v smeri proti San Bernardinu. Vendar pa javnosti ta projekt predstavlja kot lokalno obvoznico, ki bo razbremenila središče mesta Feldkirch. Trasa načrtovanega predora

Letze bo vodila do lihtenštajnske državne meje, kar pomeni, da bo imel projekt neposreden čezmejni učinek. Avstrijski sosedje potihem predvidevajo, da bo «del» prometa prevzel Lihtenštajn, ta pa sedaj – ne nazadnje tudi zaradi pritiska regionalnih okoljskih organizacij – preverja možnost, ali se pri tem uporabljajo določbe prometnega protokola Alpske konvencije in v kolikšni meri obstaja pravica do soodločanja. Država si namreč intenzivno prizadeva, da bi Vorarlberg vendarle preveril, ali bi središče Feldkircha prometno bolj razbremenili z izvedbo alternativnih projektov. Kako dolgo bo Lihtenštajn še zmož oz. se želel upirati zmanjševanju obsega prometa, ni mogoče predvideti. Sicer pa je tudi v kneževini predmet razprave precejšnje število projektov za gradnjo cest, med njimi tudi projekt, ki predvideva gradnjo prometnice, ki bi se navezala na predor Letze in tako usmerila (tranzitni) promet skozi Lihtenštajn na avtocesto A13 po Renski dolini. Čas je, da Lihtenštajn ne nalaga obveznosti samo svojim sosedom, marveč tudi sebi, in da postavi trajnostna merila za lastno prometno politiko.

Združenje ljudi in ciljev

Za mrežo CIPRE–Lihtenštajn skrbi zelo aktivna okoljska organizacija Lihtenštajnska družba za varstvo okolja (Liechtensteinische Gesellschaft für Umweltschutz – LGU), ki ima sedež v Schaanu in katere cilji so preudarna raba naravnih virov in uresničevanje participativne okoljske politike – torej popolnoma v smislu načel, ki jih predstavlja CIPRA. LGU vodi in skrbi za nacionalni odbor CIPRE ter usklajuje njegove dejavnosti v okviru svojega delovanja v mreži. Prostore si deli s CIPRO–International v Schaanu. CIPRA–Lihtenštajn nima lastnih proračunskih sredstev, prav tako nima formalne organizacijske strukture.

CIPRE–Lihtenštajn c/o LGU, Im Bretscha 22, FL–9494 Schaan, Tel.: 00423–232 52 62, Fax: 00423 237 40 31, e-mail: info@lgu.li, web: www.lgu.li

Članske organizacije:

Botanisch–Zoologische Gesellschaft Liechtenstein–Sargans–Werdenberg BZG, Fischereiverein Liechtenstein, Liechtensteiner Alpenverein LAV, Liechtensteiner Forstverein, Liechtensteiner Jägerschaft, Liechtensteinische Gesellschaft für Umweltschutz LGU, Liechtensteiner Tierschutzverein, Liechtensteiner Ornithologischer Landesverband LOV, Solar-genossenschaft Liechtenstein, Verkehrs-Club Liechtenstein VCL Pridruženi organizaciji: Liechtensteiner Imkerverein, Verein Holzkreislauf

Regula Mosberger,
direktorica CIPRE–
Lichtenštajn

Razstava «Ledeniki v topli gredi» v lihtenštajnskem nacionalnem muzeju

Občina prihodnosti je Tschlin

Mednarodna žirija je za občino prihodnosti v letu 2005 razglasila Tschlin iz švicarske visokogorske doline Engadin, ki si je prestižni naslov – s tem pa tudi glavno nagrado v vrednosti 4000 evrov – prislužil za projekt ureditve pivnice. Stranski nagradi, vsakokrat v višini 1500 evrov, sta prejeli avstrijska občina Ludesch in nemška mreža občin Auerbergland.

© CIPRE

Podelitev nagrad občinam Tschlin in Ludesch ter regiji Auerbergland

Ur. – Občina Tschlin, ki leži v zgornjem delu švicarske doline Engadin in ima 434 prebivalcev, je po mnenju žirije ustvarila sicer le manjše število delovnih mest, vendar pa je posredovala pomembne spodbude za razvoj kmetijstva in turizma ter obudila nekdanjo kulturo pitja piva. Ta izdelek ima namreč pomemben vpliv na celotno regijo in predstavlja njeno identiteto, dodano vrednost pa prinaša tudi za goste.

Veriga ustvarjanja dodane vrednosti sega od ekološke pridelave žita na starih terasah v dolini prek proizvodnje v tschlinški pivnici pa vse do prodaje, ki poteka v sodelovanju z domačimi podjetji in vaškimi trgovinami. V verigo je vključen tudi turizem. Ker med kmetovalci, proizvajalci in potrošniki ni velikih razdalj, so prevozne poti kratke. Vsak element verige ustvarjene dodane vrednosti tako prispeva k trajnostnemu razvoju.

Vorarlberška občina Ludesch je prejela stransko nagrado za projekt «Hiša prihodnosti – občinski center

Ludesch». Gre za prvo stavbo te kategorije in velikosti v Avstriji, za katero je bil opravljen certifikacijski postopek v skladu s standardi pasivne gradnje. Celovita predstavitev pilotnega projekta je zajeta v okviru programa «Hiša prihodnosti». Namen projekta je bil tudi drugim investitorjem omogočiti uporabo pridobljenih spoznanj. Poleg energetske zasnove, po kateri se lahko zgledujejo druge občine, je žirija pohvalila tudi inovativen proces participacije.

Stransko nagrado je prejela tudi Medobčinska mreža Auerbergland, v kateri je združenih enajst švabskih in zgornjebavarskih občin. Te od leta 1993 dalje razvoj domače regije usmerjajo v doseganje skupno izdelanih ciljev, pri čemer jih vodi ideja integriranega in trajnostnega razvoja podeželja. Prav sodelovanje na medobčinski ravni omogoča mreži izvedbo projektov, ki jih občine v taki obliki same verjetno nikoli ne bi mogle uresničiti.

Izid te številke biltena CIPRA-Info je finančno podprl sklad Aage V. Jensen Charity Foundation iz Vaduza (FL).

AZB FL-9494 Schaan / P. P. / Journal 3
4 / 05

Adressberichtigungen nach A1, Nr. 552 melden.	
Zutreffendes durchkreuzen – Marquer ce qui convient	
Porre una crocette secondo il caso	
Weegezoegen: Nachsendefrist abgelaufen A démanagé: Dela de reexpedition expiré Trabacato: Termine di spedizione scadute	Adresse ungenügend insuffisante indirizzo insufficiente
Ur- bekannt Inconnu Scono- scuito	Nicht- abgeholt Non rici- Non ritirato
Annahme verweigert Refusé Respinto	Gestorben Décédé Deceduto

KOLOFON

Obvestila CIPRE
izhajajo 4-krat letno

Uredništvo (Ur.): Andreas Götz, Michel Revaz, Wolfgang Pfefferkorn, Elke Schimmel, Aurelia Ullrich, Margaretha Zimbelmann – CIPRE-International – drugi avtorji: Dominik Siegrist, Regula Mosberger, Joëlle Salomon – Prevodi: Fabienne Juillard, Nataša Leskovic Uršič, Carlo Gubetti, Christine Hetzenauer – Pri ponatisu zaželena navedba vira – Natisnjeno na reciklirani papir – Nemška, francoska, italijanska in slovenska izdaja – Layout: Tanja Galehr – Celotna naklada: 11.000 – Tisk: Gutenberg AG, Schaan/FL

CIPRA-International, Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan,
Tel. 00423 237 40 30, Fax: 00423 237 40 31, cipra@cipra.org, www.cipra.org, www.alpmedia.net

Nacionalni odbori:

CIPRA-Deutschland, Heinrichgasse 8, D-87435 Kempten/Allgäu,
Tel.: 0049 831 52 09 501, Fax: 0049 831 18 024, info@cipra.de, www.cipra.de

CIPRA-France, 5, Place Bir Hakeim, F-38000 Grenoble
Tel.: 0033 476 48 17 46, Fax: 0033 476 48 17 46, cipra-france@wanadoo.fr

CIPRA-Italia, c/o Pro Natura, Via Pastrengo 13, I-10128 Torino
Tel.: 0039 011 54 86 26, Fax: 0039 011 503 155, cipra@arpnet.it

CIPRA-Liechtenstein, c/o LGU, Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan
Tel.: 00423 232 52 62, Fax: 00423 237 40 31, info@lgu.li, www.lgu.li

CIPRA-Österreich, c/o Umweltdachverband, Alserstrasse 21/1/5, A-1080 Wien
Tel.: 0043 1 401 13 36, Fax: 0043 1 401 13 50,
info@cipra.at, www.cipra.at

CIPRA-Schweiz, Hohlstrasse 489, CH-8048 Zürich
Tel.: 0041 44 431 27 30, Fax: 0041 44 430 19 33, cipra@cipra.ch, www.cipra.ch

CIPRA-Slovenija, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Tel.: 00386 1 200 78 00 (int. 209),
cipra@gozdis.si, www.cipra.si

Regionalni odbor:

CIPRA-Südtirol, c/o Dachv. f. Natur- u. Umweltschutz, Kornpl. 10, I-39100 Bozen
Tel.: 0039 0471 97 37 00, Fax: 0039 0471 97 67 55, info@umwelt.bz.it, www.umwelt.bz.it

Podporni član:

Nederlandse Milieu Groep Alpen (NMGA), Keucheniusshof 15, NL-5631 NG Eindhoven,
Tel.: 0031 40 281 47 84, nmga@bergsport.com, www.nmga.bergsport.com